

Internetconsultatie Wet toekomst pensioenen

Inbreng Emmie Lewin, 12 februari 2021

Met deze inbreng doe ik een laatste pleidooi om het doorsneesysteem te behouden.

Een stabiele democratie vraagt stabiele sociale zekerheid en niet te grote sociaal-economische verschillen. We leven wereldwijd en ook in NL in tijden van populisme. We kennen de oorzaken niet precies, maar het lijkt er op dat het o.a. gaat om een hekel aan technocratisch bestuur, doorgesloten marktwerking en teruglopende sociale zekerheid. Het afschaffen van het doorsneesysteem in het pensioen zorgt voor meer technocratie, meer marktwerking en minder sociale zekerheid. Wat heeft Nederland voor met ons pensioen: willen we een technocratisch op marktwerking gebaseerd financieel product, of willen we op beleidsmatige evenwichtige afweging van belangen gebaseerde sociale zekerheid?

Het is logisch en goed dat de pensioenleeftijd geleidelijk hoger wordt bij langer (gezond) leven. Een uitstekend onderdeel van het pensioenakkoord. Nu ook goed gedoseerd, met 8 maanden langer werken bij een jaar langer leven.

Het is ook logisch en goed dat het pensioen expliciet onzeker wordt. Deelnemers weten al lang dat garanties bij schommelingen in de economie niet haalbaar zijn. Dat hebben ze al lang ervaren. En daar kunnen ze ook best mee omgaan. Ook dat is een element om heel blij mee te zijn.

Het invaren van de huidige aanspraken en rechten met hun overmaat aan zekerheid naar het nieuwe systeem is ook in het voordeel van iedereen met pensioenopbouw.

Het doorsneesysteem is een prachtig systeem

Minder duidelijk is waarom het doorsneesysteem moet worden afgeschaft. Het doorsneesysteem is namelijk een prachtig systeem.

- **Tijdsevenredige opbouw** houdt in dat iedereen, van jong tot oud, **gelijk behandeld** wordt en dat het pensioen gelijkmatig over het werkzame leven wordt opgebouwd. Als iemand een tijdje pensioenopbouw mist (bijvoorbeeld door studie, zorg voor kinderen of andere naasten, buitenlands verblijf, eerder stoppen met werken) hangt het effect op het uiteindelijke pensioen niet af van de leeftijd waarop deze keuze gemaakt wordt.
- Een leeftijdsonafhankelijke premie voorkomt tegelijkertijd dat een pensioenvoorziening voor **oudere werknemers** duurder is dan voor jongere. Hierdoor is het pensioen geen reden om liever een jongere dan een oudere als werknemer aan te nemen. Dit wordt in de Memorie van Toelichting ook onderschreven.
- Doorsneesysteem zet het **pensioendoel centraal**. Het pensioendoel is leidend voor de financiële opzet, de benodigde premie, het beleggingsbeleid, de benodigde sturing, de risicodeling tussen generaties via het pensioenfinancieringssysteem met collectieve buffers en collectieve tekorten (je weet wanneer je geld over hebt om te bufferen en wanneer je geld uit de buffer nodig hebt omdat iemand tekort komt). Afschaffen doorsneesysteem zet de premie centraal, wat een omkering van doel en middelen is.
- Doorsneesysteem heeft **wenselijke effecten op de arbeidsmarkt** en is gunstig voor de groepen die je inderdaad wilt helpen:
  - Het doorsneesysteem stimuleert de werkgelegenheid van ouderen. In het voorgestelde systeem wordt langer doorwerken minder gestimuleerd, want het loont minder.
  - Het doorsneesysteem maakt vrijwillige voortzetting voor ZZP-ers aantrekkelijker (dan bij progressieve premie of degressieve opbouw)

- Het doorsneesysteem is een **vrouwvriendelijk** systeem. Je kunt gerust tussen je 25^e – 45^e een tijdje minder of niet werken zonder dat dit niet meer te repareren pensioen-consequenties heeft. Dit in tegenstelling tot een pensioen waarbij het accent op de eerste levenshelft ligt doordat de in de eerste helft van het leven opgebouwde premie het langst kan renderen, door de lifecycle het meest kan renderen, en mogelijk nog versterkt door opheffen van de leenrestrictie.
- Het doorsneesysteem maakt het mogelijk in het spitsuur van het leven een tijdje minder te werken. Terugkeren als herintreder of vanuit het buitenland aan de slag gaan leidt tot evenveel pensioenopbouw als werken op jongere leeftijd;
- Het doorsneesysteem voorkomt dat jongeren die wat langer doorstuderen daar nadeel van hebben. Denk bijvoorbeeld aan artsen. Maar ook: geen verkeerd signaal naar risicjongeren die wij willen stimuleren om minimaal een startkwalificatie in het onderwijs te halen: pensioenopbouw op latere leeftijd loont evenveel. Met degressieve opbouw is doorstuderen minder aantrekkelijk.
- Het doorsneesysteem sluit aan bij het gegeven dat jongeren, aan het begin van hun leven, toch wel gaan werken, terwijl ouderen gevoeliger zijn voor beloning (verschil in elasticiteit).
- Doorsneesysteem benadrukt het **arbeidsvoorwaardelijk karakter** en de relatie met salaris en diensttijd. Pensioen is tenslotte bedoeld als inkomensvervanger, wanneer je niet meer door arbeid in je inkomen kunt voorzien.
- Het doorsneesysteem heeft de **charme van de eenvoud**. Gelijke opbouw, gelijke premie, gelijke indexering, gelijk beleggingsbeleid is eenvoudig om uit te leggen. Inmiddels zijn er bibliotheken aan onderzoek waaruit blijkt dat de financiële kennis van heel veel deelnemers zeer gering is. Een eenvoudig en begrijpelijk systeem heeft grote voordelen.
- Er bestaat **groot draagvlak** voor het doorsneesysteem. Ook na vele jaren duwen op de nadelen, vinden de meeste mensen gelijk pensioen bij gelijk salaris en gelijke diensttijd eerlijker dan rekening houden met de periode dat het ingelegde geld heeft kunnen renderen. Gezien het gegeven dat we het hebben over sociale zekerheid, doet de periode van renderen er helemaal niet toe. Nog steeds wordt het afschaffen van het doorsneesysteem niet echt begrepen.
- Er is sprake van een **solidariteitsspiraal**. Zo lang jongeren bereid zijn solidariteit met ouderen te betonen, is de kans groot dat zij er op kunnen rekenen zelf van dezelfde solidariteit te kunnen profiteren als zij ouder geworden zijn. Als jongeren echter de leeftijdssolidariteit ter discussie gaan stellen en daarmee het einde van de doorsneesystematiek over zich af roepen, dan creëren zij hun eigen selffulfilling prophecy. Het doorbreken van de solidariteit die besloten ligt in het doorsneesysteem zal bovendien ook het vertrouwen verminderen in andere bestaande of nieuwe vormen van solidariteit tussen generaties, zoals de solidariteit die besloten ligt in de voorgestelde solidariteitsreserve.
- Het doorsneesysteem vormt de **hoeksteen** van ons succesvolle pensioenstelsel, met nu nog in het grootste deel van de gevallen de uitkeringsregeling en het pensioenfinancieringssysteem met collectieve buffers en tekorten. Dit maakt **solidariteit tussen generaties**, het voorkomen pech- en gelukgeneraties en enigszins stabiliseren van pensioenuitkomsten mogelijk. De afgelopen jaren hebben wij een zoektocht meegemaakt naar een pensioensysteem met de voordelen van de uitkeringsovereenkomst en de deling van het beleggings-, rente- en inflatierisico tussen generaties probeerde in combinatie met een actuarieel faire opbouw. Wij hebben gezien dat het afschaffen van het doorsneesysteem het overeind houden van de uitkeringsovereenkomst de facto onmogelijk maakt. We hebben ook gezien dat het combineren van de premieovereenkomst met elementen van het pensioenfinancieringssysteem met collectieve buffers en tekorten uitermate moeizaam verloopt. Veel onderzochte varianten hadden doorslaggevende nadelen, hetzij voor pensioenresultaat en stabiliteit, hetzij voor de uitlegbaarheid, of beide. Het nieuwe pensioencontract dat nu in het akkoord staat is mooi, maar

de solidariteit tussen generaties is vele malen minder dan in de meeste huidige regelingen. En uit de sommen blijkt dat we dit gaan terugzien bij de jongste en toekomstige generaties.

Bijvangst van het behouden van het doorsneesysteem

Daarnaast, als bijkomende voordelen:

- Het doorsneesysteem stut de verplichtstelling. Bewezen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie.
- Behoud van het doorsneesysteem voorkomt dat alle huidige deelnemers in pensioenregelingen hun uitzicht op toekomstige pensioenopbouw tot de pensioendatum ineens en vaak fors zien verminderen. Dit blijkt niet te compenseren. Voor premieregelingen is compensatie onbetaalbaar, die mogen dan ook nog een progressieve premie houden voor de huidige deelnemers. Voor uitkeringsregelingen is compensatie ook onbetaalbaar en komt de “compensatie” uit het invaren. Dit is echter ongerijmd, want:
  - Deze compensatie is ook nodig voor het wegvallen van de zekerheid.
  - Pensioengerechtigden en mensen die niet meer werken krijgen deze “compensatie” ook, terwijl zij niet te maken hebben met wegvallende toekomstige pensioenopbouw.
  - Mensen met een onvolledig arbeidsverleden krijgen minder compensatie, hoewel zij juist wel te maken hebben met wegvallende toekomstige pensioenopbouw en ook meer leunen op de toekomstige pensioenopbouw. Onder deze groep zouden wel eens veel vrouwen kunnen zitten.

Nadelen doorsneesysteem kleiner dan vaak verondersteld

Daar staat tegenover dat de nadelen van het doorsneesysteem overdreven worden of weinig steekhoudend zijn.

- Pensioenen worden steeds duurder?
Dit is juist, maar ook zonder doorsneesysteem wordt pensioen duurder. De stijging van de premie door vergrijzing wordt deels al beperkt door de Wet verhoging AOW-leeftijd en pensioenleeftijd. Uiteraard blijft bestandsveroudering in het doorsneesysteem altijd leiden tot verhoging van de kosten, maar die kostenverhoging van bestandsveroudering wordt gecompenseerd wordt door de stijging van de pensioenleeftijd bij langer leven.
- Doorsneesysteem leidt tot overdrachten?
Klopt, maar we hoeven niet zo bang te zijn voor overdrachten. Het zien van overdrachten is een gevolg van vooral instrumenteel kijken: wat gebeurt er met de premie, met de voorziening. Als je vanuit het doel kijkt, zie je vooral of de pensioenuitkering past als vervanger van het arbeidsinkomen. Of dat me overdrachten gepaard gaat, dat doet er eigenlijk niet zo veel toe. Overdrachten kunnen een hulpmiddel zijn om evenwichtige maatschappelijke resultaten te bereiken. Vandenbroucke heeft daar aandacht voor gevraagd.
- Is het doorsneesysteem oneerlijk als je halverwege je werkende leven uit het systeem stapt?
Mogelijk, maar dat is opgelost als zelfstandigen mee gaan doen met pensioen. Als het doorsneesysteem voor alle werkenden geldt. Want iedereen is eerst jong en later oud.
- Wegnemen doorsneesysteem gaat oudere ZZZP-ers helpen?
Integendeel. Na afschaffing van het doorsneesysteem blijft gelden dat de ZZZP-er op iedere leeftijd dezelfde premie blijft betalen, maar hij krijgt er steeds minder pensioen voor terug. Vergeleken met de huidige situatie krijgt de oudere ZZZP-er voor dezelfde premie minder pensioen en de jongere ZZZP-er voor dezelfde premie meer pensioen. De drempel wordt voor de jongere ZZZP-er dus lager, maar voor de oudere ZZZP-er hoger. De oudere ZZZP-er die vrijwillige voortzetting nu al te duur vindt, zal dit in de nieuwe situatie dus zeker nog meer te duur vinden en een nog hogere drempel ervaren.
Voor ZZZP-ers ouder dan 45 jaar is geen gunstiger pensioendeal te krijgen dan in het

doorsneesysteem^[1] en toch zien we dat de meeste ZZP-ers geen pensioen opbouwen. Het voordeel dat zij door het doorsneesysteem genieten geeft dus niet de doorslag in hun afweging. Voor ZZP-ers geldt, wat uit vele onderzoeken blijkt, dat de meeste mensen die vrijwillig kunnen kiezen of zij wel of niet pensioen kunnen opbouwen, dit niet doen. Dit verandert niet door het afschaffen van het doorsneesysteem.

- Jong subsidieert oud?

Het ligt er maar aan hoe je het bekijkt.

- binnen bedrijfstakpensioenfondsen “subsiëren” werkgevers met veel jonge werknemers werkgevers met veel oude werknemers;
- binnen ondernemingspensioenfondsen moeten werkgevers voor hun oudere werknemers meer geld besteden aan het pensioen dan voor hun jongere werknemers; en
- alleen binnen beroepspensioenfondsen sponsoren jongere beroepsgenoten hun oudere beroepsgenoten.

Vanuit het perspectief van de pensioenuitkering als arbeidsvoorwaardelijke

toezegging/uitgesteld loon is er helemaal geen sprake van subsidie. Iedereen, jong en oud, betaalt namelijk hetzelfde percentage premie over zijn loon en krijgt daar ook een gelijk percentage over datzelfde loon aan pensioenopbouw voor terug.

Dit is vergelijkbaar met twee werknemers die beide dezelfde eigen bijdrage betalen aan hun baas voor een OV-jaarkaart. Ongeacht of de kosten van die kaarten voor de werkgever gelijk zijn voor beide werknemers of dat een van kaarten door de werkgever met korting kan worden gekocht, voor de werknemers is het eerlijk: ze betalen evenveel en krijgen evenveel. Er kan geen claim worden gelegd op een eventuele korting die de werkgever bij inkoop bedingt. En ook ongeacht de feitelijke reiskosten: de OV jaarkaart kan voor een werknemer die ver van zijn werk woont meer waarde hebben dan voor de werknemer die dagelijks op de fiets komt. Ook dan heeft de fietser geen claim op het verschil in waarde.

- Arm betaalt voor rijk, want zware beroepen werken langer door?

Dit klopt niet. Uit statistieken blijkt tot nu toe het tegenovergestelde, namelijk dat mensen met lagere inkomens gemiddeld langer doorwerken. Dit is ook logisch, want om te kunnen stoppen met werken, heb je inkomen nodig. Zwaar beroep of niet, als je geen inkomen hebt, moet je doorwerken. Als iemand vanwege een zwaar beroep eerder arbeidsongeschikt wordt, krijgt deze te maken – los van eventueel arbeidsongeschiktheidspensioen – met premievrije opbouw van pensioen. In dat geval heeft deze deelnemer geen nadeel van het doorsneesysteem.

- Arm betaalt voor rijk, want de carrière van hoger opgeleiden loopt gemiddeld steiler dan die van lager opgeleiden?

Ook dat is nog maar de vraag. Zou het kunnen dat de carrière van hoog en laag opgeleid ongeveer even steil verloopt, zij het op een ander niveau? De moeite waard om eens te onderzoeken.

- Doorsneesysteem is oneerlijk bij wijzigingen van de regeling?

Het is een feit, dat de kostprijs van pensioen door de tijd heen niet gelijk blijft. Bij langer leven en een lagere rente is de kostprijs van pensioen hoger en vice versa. Kijken we naar de feitelijke praktijk van de afgelopen 20 jaar, dan is het pensioen vele malen duurder geworden. Vergeleken met het jaar 2000 is de premie (veel) hoger en de opbouw - met hogere pensioenrekenleeftijd en zonder vroegpensioen of vut - (veel) lager. Er zijn dus verschillen in de

---

^[1] Een doorn in het oog van tegenstanders van het doorsneesysteem, want een perverse prikkel. De oudere zelfstandige is spekkoper en het collectief betaalt. Daar staat weer tegenover dat veel oudere zelfstandigen in hun jonge jaren wel degelijk als werknemer aan een of dezelfde pensioenregeling hebben deelgenomen en dan dus hun bijdrage als jongere aan het collectief wel degelijk geleverd hebben.

prijs/kwaliteitverhouding tussen de leeftijdscohorten. Het fenomeen van het doorsneesysteem voegt daar relatief maar heel weinig aan toe. Bij ongunstig weer zijn de appels nu eenmaal duurder.

- Doorsneesysteem hindert keuzevrijheid tijdens de opbouwfase?
Nou en? Wie wil er keuzevrijheid tijdens de opbouwfase. Als je vindt dat er sprake is van oversparen of te lange balansen die de economie instabiel maken, beperk dan het niveau van het verplichte pensioen. Maar schaf het doorsneesysteem niet af.

Afschaffen doorsneesysteem nauwelijks onderbouwd Memorie van Toelichting

Het is opvallend dat een goede onderbouwing van het afschaffen van het doorsneesysteem in de internetconsultatie ontbreekt. Een te summiere onderbouwing levert juridische risico's op voor alle pensioenfondsen. Want die rechtszaken gaan er komen.

In paragraaf 1.2 van de Memorie van Toelichting wordt beschreven dat de kostprijs van pensioen voortdurend is toegenomen en dat de focus op nominale zekerheid nadelen heeft. Ook worden vijf aanbevelingen van de Commissies Goudswaard en Frijns genoemd. Dit gaat allemaal over andere zaken dan het doorsneesysteem en vormt geen rechtvaardiging voor de afschaffing daarvan. In paragraaf 2.1 wordt kort gesteld dat met de afschaffing van het doorsneesysteem "pensioenopbouw meer op de persoon [wordt] toegesneden" en dat "het vervallen van de herverdeling tussen jongere en oudere deelnemers (...) beter [past] bij de actuele arbeidsmarkt." Daar blijft het bij. In paragraaf 3.1 wordt beargumenteerd waarom, *gegeven een premieregeling*, een leeftijdsonafhankelijke premie de voorkeur verdient.

In de lijst van vragen en antwoorden van de vaste commissie van SZW en de minister van SZW over de uitwerking van het pensioenakkoord d.d. 15 juli 2020 is het antwoord op vraag 78, of ook gekeken is naar behoud van het doorsneesysteem: "Nee, hier is in de uitwerking niet naar gekeken. In het pensioenakkoord hebben partijen afgesproken om de doorsneesystematiek af te schaffen. Deze afspraak is uitgewerkt."

Met deze beperkte onderbouwing wordt de juridische legitimatie van eventuele ongelijke behandeling naar leeftijd en eventuele indirecte ongelijke behandeling van mannen en vrouwen dun. Immers, op grond van Europese jurisprudentie kan ongelijke behandeling gerechtvaardigd zijn, mits er sprake is van een legitiem doel en een noodzakelijk en passend middel. Dit moet onderbouwd worden met statistische informatie. Hoewel de overheid en ook sociale partners een ruime beoordelingsmarge toekomt, zijn bovenstaande twee zinnen wel erg summier.

Op dit moment is tijdsevenredige opbouw verplicht en ongelijke behandeling naar leeftijd verboden. Dit wordt omgekeerd. Een flinke verandering van waarden. Met het afschaffen van het doorsneesysteem zijn enorme pensioenconsequenties voor alle huidige deelnemers gemoeid. Een zo grote verandering vergt meer dan twee zinnen.

Vandaar mijn inbreng in deze consultatie: Behoud het doorsneesysteem!